

Norbert F. Čapek:

SCHODY DO ČLOVĚKA.

Člověk podobá se domu. Má přízemí pudového života, první patro pro duševní mohutnosti a pocity, a další patra pro duchovní snahy a ideály. U mnohých je obydleno pouze přízemí, v ostatních patrech jsou jen pavučiny a smetí.

Schody do člověka, to je jinými slovy přístupnost, možnost ovlivnění aneb získání člověka. Jaká povaha — takové schody. Do každého člověka jdou schody. Do některého jen obyčejné, do jiného starodávni a zvykově vyšlapané, opět do jiného jdou schody parádní s koberci a palmami. Nádherné schody nemusí však vésti do nádherného nitra. Některý dům má velký portál, široké schody, ale málo kdo a málo kdy po nich chodí, slouží jen parádě a formalitám. Dovnitř povahy nevedou. Tam kdo se chce dostat, musí vyhledat zadní, tajná dvířka a všelijak kroucené schody.

Do někoho vedou schody tak řečeno dřevěné, laciné. Jeho cena není vysoká. Ale i v tom jsou rozdíly, některé jsou pečlivě vydrhnuté, některé poplivané. K někomu se dostane dobrou mluvou a k jinému jen pochybnými a dvojakými vtipy. Zase k jinému vedou schody chladně mramorové. U něj platí pravítková odměřenost a obřadnost. — Někdo má rád solidní schody, pevných názorů a přímé řeči, ale k jinému chce-li se někdo opravdu dostat až dovnitř, musí lézt po krkolomném žebříku chytřistiky.

Věda nás učí, že svět se skládá z protoplasma, elektronů, ionů a neuronů. Ale k tomu je nutno ještě připočítat morony, česky morousy a jiné podobné jim tvory. A ke každému z nich vedou jiné schody. K takovému morousovi vedou vždy schody černé. Každý schod je zvláštní nářek. A umíte-li podle jeho noty naříkat — našli jste k němu schody.

Nová psychologie objevila celou řadu podivínů, kteří se jinak mají za zcela normální lidi. Zvláštní druh lidí byl označen „kom-

plexem superiority“. Populárně řečeno, jsou to lidé, kteří mají v hlavě brouka velikášství. Takový exemplář člověka všemu lépe rozumí než ostatní lidé. V některých věcech je vůbec neomylný a v ostatních věcech se jeho úsudku žádný druhý nevyrovná. On umí posoudit všechny lidi správně — sebe ovšem vyjímaje.

Tento druh má velké příbuzenstvo a všichni z nich mají něco podobného. Některý z nich ani tak neklade důraz na to, že všemu lepší rozumí, ale spíše na to, aby jeho přání bylo uznáváno. Ne jeho poznání a vědění, ale jeho přání a vůle. Každý schod k němu ozývá se heslem „Já chci, — já si přeji, — já to tak cítím, — takhle by to mělo být —.“ Fakta pro něj téměř neexistují. Marně bychom se s ním přeli o nějakou pravdu. Ptejme se, co si přeje, a ukažme, že máme sklon, jeho přáním se přiblížit, a kráčíme po schodech, které vedou do jeho nitra. A nemůžeme-li se zabývat s jeho přáními, ať už ze zásady nebo z nechutě, pak se ani nepokoušejme s ním navázat. Bylo by to marné.

Do jiné kategorie patří lidé, kteří nejsou tak citliví na svoji osobu, na své mínění a přání; oni jsou celí naladěni na mínění určité společnosti, určitých kruhů, určité módy. Oni by za jakékoli osobní mínění v té chvíli začali se stydět, když by zvěděli, že se ono liší od mínění oněch kruhů, které udávají tón. Do téže kategorie patří lidé, o kterých kdys Ježíš řekl: „Všechny pak své skutky činí, aby byli vidíni od lidí.“ Ve svých vlastních očích jsou nulou. Jejich všechna hrdost je v tom, o čem myslí, že ti jiní to vidí.

O některých osobách, když bychom s nimi chtěli vyjít, potřebovali bychom vědět, co kdy tvrdili, bez ohledu, je-li to pravda. Takový patron má neomylně vždy pravdu, dokud nezapomene, jakou pravdu kdy tvrdil a že ji tvrdil. Každý schod do jeho domu je nějaké tvrzení, které mu nesmí nikdo vyvracet. — A jeho příbuzný na prvním místě si zakládá na tom, že své mínění nikdy nemění, neměnil a měnit nebude. Jeho chloubou je, že patří k pařežům, které nikdo nikdy nevyvrátí a nevykope.

A tak chodí po světě ještě dlouhá řada přepodivných jedinců. Často jsem potkal takové dobrodince lidstva, kteří každému věděli poradit, co by měli dělat, nebo co by jinak a lepšího měl dělat. Ba i pro celé instituce a organisace měli pracovní plány. Zkrátka, jejich nejzamílovanějším předmětem řeči bylo, co by se kde mělo dělat. Schody k nim bychom mohli počítat a pojmenovat podle toho: jeden schod — co by měl dělat soused, druhý schod — co

president republiky, třetí — co politická strana, čtvrtý — co kulturní organisace atd. — Jeden schod však zůstává neoznačen — tam by mělo býti napsáno — co by měli dělat oni.

Směšní lidé.

Nejsměšnější je člověk, který se neumí také někdy sám sobě vysmát. K tomu je potřebí už vyšší kultury. Čím je člověk maličernější, tím snadněji se urazí, i tam, kde ho nikdo urazit nechtěl. Mně se u Angličanů a zvláště mezi americkou inteligencí nejvíce líbilo, jak uměli sami na sebe dělat vtipy, a jak při společenských událostech jeden o druhém žertovně mluvili, jak krásně to přijímali, jak se každý uměl srdečně zasmát vtipu, který byl na něho namířen — tedy opak škrobenosti a předústojné nadutosti, s jakou se často potkáváme ve střední Evropě.

Někteří lidé jsou takoví tajnůstkáři, že každý schod k nim je nějakým tajemstvím. Vím o jednom, který když onemocněl, dal si volat zvěrolékaře. Nikdo nemohl pochopit, proč chce právě zvěrolékaře. A to jen proto, že zvěrolékař prý musí umět vystihnouti, co jeho pacientům chybí, aniž by se jich na něco vyptával.

Jsou schody typicky obchodní, a při každém našlápnutí slyšíte ozvěnu: Obchod — obchod. Tam se nic jiného nemluví a neprojednává než obchod. — A právě tak schody do jiného domu ozývají se zábavami. A kdo umí za každou větou říci správný titul, nebo milostpaní, ten má přístup k dalšímu druhu, který je u nás velmi oblíbený.

Co těch různých schodů mohl bych ještě vyjmenovat, ale jsou také jedny universální schody, po kterých se člověk dostane téměř do každého srdce. Jenže nebývají dost často používány. Lidé jako by si je nechávali v rezervě. A když někdy přece těmi schody jdou, procházejí hustými pavučinami ohledů, námitek a pochybností.

Jsou to schody lásky, důvěry a dobré vůle, soucítění a snahy po porozumění. Takové schody upravovat bylo by záslužnější, než stavění oltářů. Cesta náboženského myšlení a života měla by býti cestou od člověka k člověku. Bohužel příliš často bylo tomu naopak. Náboženství přecasto propast mezi člověkem a člověkem prohlubovalo.

Kdysi chtěli jednu víru pro všechny lidi! A kdo nechceš se ohnout, tak tě zlomíme a spálíme. A kdyby byli měli přístup k ji-

ným planetám, byli by šli s mečem a hranicí i tam, aby přivedli všechny na jednu víru.

My unitáři jsme byli u nás první, kteří jsme řekli, že ctíme každé odchylné přesvědčení a každý odchylný názor na Boha, nejen u toho za druhým plotem, ale tady hned mezi sebou, u svých nejbližších bratrů a sester. Jen o společnou snahu a jednotné úsilí nám běží, abychom se navzájem i duchovně povzbuzovali jíti dál a výš a tvořit lepší svět.

Kaceřovat někoho pro víru je velkým poblouzením. Jinou velkou chybou by bylo, když bychom náboženství brali po způsobu kuřáků. Když mu přijde chuť, tak si zapálí a zakouří, a zas mu je na chvíli dobře. Anebo jak bývalo zvykem u žen, když šly na pouť. Vzaly sebou cukr a hofmanské kapky, a když jim bylo nevolno, tak si těch pár kapek vzaly, a na chvíli je to osvěžilo.

Náboženství jako občasně duchovní povyražení, jako opium nebo tabák nebo kapky neb něco podobného — to může být pro povrchní lidi věcí příjemnou, ale pro skutečné náboženství je to zabiják. Náboženství v tom našem smyslu musí býti hybnou pákou životního úsilí, musí pronikat celého člověka jako vzduch, a svítit mu na cestu jako sluneční paprsky, a podněcovat jej jako zdravý pokrm.

To vyšší náboženství, jak my je chápeme, má zasáhnouti celé tělo a celou duši, má se ukázati v tom, jak umíme být zdravými, jak umíme své nálady tvořit a ovládat, jak umíme udělat kus práce pro blaho druhých, jak umíme stát při poznané pravdě i tenkrát, kde jiní couvají a se vymlouvají.

Když tak přemýšlím, jaký asi stav je ideální s hlediska náboženského, vynořuje se mi v mysli starodávný chrám Aztéků, ku kterému vedly schody se všech stran. To neznámá, že si po nich mohl kráčet nahoru, komu to jen tak napadlo. Ale kdo měl dobrý úmysl a kdo byl povoláný, mohl jíti se kterékoli strany. Z východní neb západní, ze severní nebo jižní, a dostal se až ke svatyni. Takového bych viděl ideálně náboženského člověka, že je přístupný pro všechno, co je dobré, krásné a pravdivé; že má rád lidi i přírodu, že vítá umění i vědu, že otevírá náruč vycházejícímu slunci a novým tvůrčím myšlenkám, že hledí vždy k novým zítřkům a vítá každého, kdo ten zítřek chce vidět lepší, spravedlivější, zladěnější, ke slabým a opuštěným přátelštější a pro lásku člověka ke člověku ochotnější.

O starém biblickém Jakubovi se vypráví, že viděl ve snách žebřík, který sahal od země až k nebesům, a mnoho se o tom žebříku už kázalo a zpívalo. Co je to platno stavět žebřík od země až k nebi, když dosud nejsou upravené pěšinky od člověka ke člověku, a když ty schody od chudého k bohatému, a od slabého k mocnému jsou tak nedostupné.

Jednou z hlavních známek našeho náboženského úsilí budiž tedy snaha šířit porozumění mezi lidmi, abychom viděli v člověku, co je v něm dobrého, potkávali v něm poutníka z věčnosti do věčnosti, uznávali jej za božího syna a dceru, který buď si ještě není vědom svého vysokého původu a poslání — a pak jej probouzejme, anebo je si toho vědom, a pak s ním pracujme pro příští říše lidskosti a království božího.

Arnošt Kretschmer:

JAK POZNÁM SAMA SEBE.

(Dokončení).

„Smíme vám, pane profesore, položit ještě jednu otázku, která se týká normální psychologie? Vyskytují se v oboru normality také často tak čisté typy, jako u duševně chorých, nebo vystupují v denním životě spíše smíšené typy?“

„Samozřejmě,“ odpověděl učenec, „v praxi nacházíme častěji smíšené typy, než čisté. Úplně čistý typ nemůže vlastně biologicky vůbec existovat. V zásadě je to tak, že každý exemplář představuje variace základního typu, to znamená, že je orientován převážně ve směru jednoho typu. Přichází zde přirozeně bezpočetné množství splývajících přechodů.“

„Mají tyto toliko vztah k charakteru, resp. temperamentu, anebo také k ostatní osobnosti? Je tedy také snad odvislý směr zájmů a způsob, jak někdo chápe a myslí od stavby těla?“

„U zdravých byly odpovídající vztahy mezi tělesnými a duševními vlastnostmi prozkoumány a vysvětleny na více jak tisíci prohlédnutých osobách, jak ode mne, tak od mých spolupracovníků a od mnohých jiných lidí, pracujících v tomto směru. Tyto souvislosti dají se nejen zjistiti větčením a pečlivým pozorováním, nýbrž podařilo se také na velmi četných případech úplně přesně matematicky potvrditi, že tak zvané indexové hodnoty, totiž vypočítání určité charakteristické stavby tělesných hmot staví v sou-

vislost s určitými psychologickými, experimentálně získanými součty.

Z výzkumných prací posledních let při tom vyplývá, že souvislosti mezi tělesnými a duševními vlastnostmi ještě mnohem dále zasahují, než jsme původně předpokládali. Že nejen temperament, nýbrž i typus inteligence a nadání člověka, právě tak jako jeho projev vůle a pohybu, jeho motorická dovednost a jeho písmo jsou v souvislosti se znaky stavby tělesné. Všechny tyto výsledky v badání o charakteru nemají, zdůrazňují znovu, nic z nahodile citového, nýbrž podařilo se to přesnou prací a metodou, jak je i jinak ve vědě užívána.

Jsmo výslovně toho mínění, proti všem romanticky orientovaným směrům, že je možno dáti vědě o charakteru zcela přesnou strukturu, i když nevěříme, že v této vědě lze nebo je možno výlučně vše vybudovati jen na číslech. Kantovo stanovisko odmítáme, že každá věda je jen potud vědou, kolik matematiky v sobě obsahuje. Uznáváme, že intuice je nutným přípravným stupněm pro každé produktivní badání. Dobře intuitivně postřehnuté věci lze však většinou později přesným výzkumem potvrditi. Kdo hned začíná s měřením, bez účinného kladení otázek, nikdy nevytvoří nic velkého. Jestli jsme však získali jisté poznatky nejdříve pozorováním a dotazováním se, pak je také nutno začít s měřením a přezkoumáním objeveného a pokud je možno, převáděti to na matematické vzorce. To nás právě odlišuje ode všech romantiků, kteří přesné badání vědomě odmítají.“

„Bylo potvrzeno, že různé tělesné typy odpovídají prostě různým rasám. Jest něco na tom pojetí, pane profesore, podle vašeho názoru?“

„Názor, že typy konstituce by byly stejnoznačné s typy ras byl definitivně zavržen na základě obsáhlých a pečlivých vyšetřování Henklových, Weidenreichových a j. Naproti tomu jest velmi pravděpodobné, že jednotlivé tvary tělesné u různých ras a národních kmenů vystupují více méně a tím že je podmíněn určitý rozdíl temperamentu mezi těmito národními kmeny. Všechny tyto otázky čekají ještě na bližší statistické vyšetření. V každém případě můžeme však již dnes říci, že rasové rozdíly nerozhodují o typech tělesných, jinak by musely ku př. míti barva blond a hnědá tutěž korrelaci jako měřící součty. To však zcela určitě není pravda.“

„Lombrosovo tvrzení, že jsou „rození zločinci“?, které je možno poznati podle určitých znaků, ku př. podle nižšího, ustupujícího čela, nebo podle přirostlých ušních boltců, bylo dlouho považováno za překonané. Nezdá se vám podle vašeho badání, pane profesore, že je na tomto tvrzení přece trochu pravdy?“

„Na Lombrosovy theoriech je mnoho nesprávného, nebo při nejmenším jednostranného a přemrštěného. Učení o znacích zvrhlosti nesmí býti tak speciálně pojímáno. Správný je však základní fakt, že u určitých skupin duševně velmi zvrhlých, tedy u slabomyslných od narození, u určitých skupin těžkých zločinců ze zvyku, právě tak u šizofrenistů a epileptiků, vyskytují se tělesné nestejnomyšlnosti častěji než u průměru obyvatelstva. Toto však platí ne pro jednotlivý případ, ale pro statistickou serii. Tak dalece můžeme říci, že i podle našeho badání obsahuje Lombrosovo učení o znacích zvrhlosti určité správné jádro. V každém případě náležel Lombroso k oněm vyvoleným badatelům, kteří měli účinné sestavení otázek, ve kterých právě problémy, jako na př. o geniovi a zločinci, které před tím nikdo biologicky neviděl.“

„V nauce o rasách theoretikové nejružnějších národů tvrdí, že genialita a tím tvoření kulturních hodnot jest přednostním právem určité rasy. Jaké stanovisko zaujímáte k této otázce na základě vašeho badání?“

„Většina teorií o rasách není prosta politických a romantických predsudků. Pro obsáhlou psychologii o rasách nepostačí ještě ani zdaleka stávající materiál nashromážděných fakt. Může se však již dnes říci, že vznik geniálních výkonů kulturních spočívá na složitých biologických pochodech a rozhodně to není výhradou určité rasy. Tvrzení: čím čistokrevnější, tím geniálnější resp. výkonnější — je nesprávné. Opačně ovšem míšení ras bez volby není pro výkonnost kulturní příznivé; zdá se, že určité dobré křížení předem vypěstovaných kmenů, může vyvolati zvětšenou produkci geniů.“

„Smím se ptáti, pane profesore, zda při tom myslíte na určitý příklad?“

„Myslím při tom na př. na vpád Germánů do Italie za doby stěhování národů,“ odvětil učenec. „Přes to nevztahuje se moje domněnka pouze na Germány. Mnoho mluví ku př. pro to, že vysoký stav assyrsko-babylonské kultury právě odvozuje se od takových často opakovaných vpádů.“

„Může se charakterologie za dnešního jejího stavu použití prakticky v otázkách uzavírání sňatků, výchovy dětí, porady ohledně povolání, jak zacházeti se zaměstnanými a pod., a s jak velkou jistotou?“

„Vědecké znalosti o výstavbě charakteru po stránce tělesné a duševní umožňují již dnes velmi znalost a posouzení lidí ve všech otázkách praktického života. Ne bezvýznamnou úlohu hraje věda o charakteru, zvláště při poradách sňatkových. Jest nápadným zjevem, že více se vyskytují sňatky s lidmi opačných vlastností, než sňatky s lidmi příbuzných vlastností. Zvláště extrémně rostlí lidé milují protivy. Tak hledá muž, založený krajně mimozemsky a autisticky s oblibou ženu velmi realisticky založenou a energickou. Energické ženy naproti tomu velmi zřídka si přejí energického muže; dávají téměř vždy přednost měkkým, sensitivním mužům, kterým mohou věnovati mateřskou péči. Prostřední lidé volí již spíše podobného druhu. Mezi pohodlně vyrovnanými povahami najde se častěji stejnorodý manželský pár. Lidé v takovém případě jednají podle svého podvědomého instinktu, avšak tento extrém není dobrým pro dědičnost. Sňatky opačných povah vzniká míšení, které se vrací ke zdravé prostřednosti. Právě zde, kde se uzavírají sňatky dle volné volby, ne dle hospodářských stanovisek, nacházíme nejčastěji, že bylo jednáno ze zdravého instinktu. Z hlediska lidského štěstí není vždy výhodné pro jednotlivce míti tak rozdílného druhu. Nezbytně příznivé je to však pro zachování druhu. V těchto, jakož i jiných praktických životních otázkách pomáhá nám již dnes, jak vidíte, vědecké badání o charakteru k užitečnému a praktickému poznání. Je nutno však vystříhati se před každým schematisováním bez kritiky, vzhledem k bohaté náplni zevních tvarů lidské osobnosti.“

NĚMECKÝ PROTESTANTISM NA VÁŽKÁCH.

Vzhledem k nynějším poměrům v Německu píše »Kostnické Jiskry« : „Není nějakého většího hnutí, které by buď ve jménu evangelia, theologie nebo filosofie dělalo protiofensivu. Není to velký krach německého protestantismu, theologie a filosofie a jakou to má všechnu potom cenu a jaký smysl, když všechn život dnes běží mimo a kdy lidé staví na všem možném jiném, jen ne na těchto hodnotách? Nač potom tolik theologických fakult, tolik universit a profesorů, bibliotek atd., když dnes v Německu vážně bojuje

proti fašismu jen komunismus? Není to dneska fráze a provokace, říkat na př. křesťanskému socialistovi, že víra se rodí jen v obecnství církve? V jakém obecnství a ve které církvi? Tam, co jsou hakenkrajceři s prapory nebo v té druhé, kde je Stahlhelm, anebo v té třetí, kde pan profesor theologie pronáší plamenná slova o lásce k vlasti, za kterou je nutno klást životy atd.“

HITLEROVSKÉ NĚMECKO.

Veliký kulturní národ německý představil sesvětě v poslední době v podobě, ve které jej sotva poznáváme, leč bychom věřili všemu, co za světové války se psalo o německém způsobu válčení. Jako při počátku války, tak i tentokrát duchovní protestantští i katoličtí se postavili na stranu těch silnějších, bez jakýchkoliv evangelických skrupulí.

Ve čtvrtém, nyní dávno rozebraném vydání »Typologie« je obrázek nynějšího diktátora Německa s charakteristikou Hitlera od N. F. Čapka z r. 1924, kterou zde s obrazem otiskujeme.

»Adolf Hitler proslavil se v bavorském odboji neobyčejně silnou vůlí a bezohledným, komandantským sebevědomím, kteréžto vlastnosti zatlačují u něho úsudek a rozhled na místo podřadné. Obličej jako z kamene. Vše je v něm neúprosně tvrdé. Střední, výkonná část tváře neobyčejně vyniká délkou, šířkou, vyhraněností. Hlava, od brady počínaje až k zadnímu vrchu hlavy, je nápadně prodloužená. Čelo v porovnání k ostatním proporcím tváře a hlavy spíše ustupuje. Umíněná, pánovitá vůle je na místě prvého, cit na místě posledního«.

Z UNITÁŘSKÉ HISTORIE.

V době, kdy Faustus Socinus úspěšně organisoval unitářské hnutí v Polsku, italský lékař Biandrata zaséval zrnka unitářství v Sedmihradsku. Biandrata byl dvorním lékařem královny polské. Když se princezna Isabela provdala za knížete sedmihradského a narodil se jí syn Jan Sigmund, byl Biandrata poslán do Sedmihradska. Pečoval zde o zdraví princezny i jejího syna, ale zároveň se staral o rozšíření myšlenek unitářských.

Snahy reformační šířily se s neobyčejnou rychlostí po celé zemi. Toho hleděl využití Biandrata. Přál si, aby reformace neustrnula tam, kam ji přivedl Luther a Calvin, ale aby opravdu provedla reformu církve od základu.

V poměrně krátké době si získal celý knížecí dvůr. Jan Sigmund vyrůstal ve statného mladíka a lékaře Biandratu měl neobyčejně rád. Učinil jej později svým důvěrníkem. Ač byl Jan Sigmund vychován ve školách kalvínských, brzy poznal, že unitářství je názor mnohem dokonalejší. Stal se proto i oficiálně unitářem.

Ze semínek, která Biandrata rozsel do úrodné sedmihradské půdy, vyrůstalo nyní mocné hnutí. Biandrata byl přirozeným vůdcem, ale nemohl se plně náboženské práci věnovat. Postaral se však o to, aby našel vůdce, který by mohl přivésti slibné hnutí k touženému cíli. Podařilo se mu objeviti mezi kalvinisty biskupa Francis Davida, jehož zásluhy pro rozvoj unitářství v Sedmihradsku jsou nedocenitelné.

Francis David, syn chudého obuvníka, vystudoval na katolického kněze. Když však poznal snahy luterské, viděl, že je tu opravdový nápor pro zlepšení náboženského života a proto opustil katolictví a přestoupil k luteránům. Vynikal svojí inteligencí a opravdovostí života. Brzy se stal luteránským biskupem. Ale jeho duch byl již tehdy příliš unitářský. Když poznal kalvinism, viděl, že je lepší než luteranism a nemohl než vystoupiti z církve luterské a přestoupil k reformované církvi kalvínské. Začal jako prostý kazatel. Získal si však záhy takové obliby, že byl za několik málo let povýšen na biskupa.

Mnohý člověk se obává změnit náboženskou příslušnost a důvody, které uvádí, jsou tak nedostatečné, jak jen mohou být. Některý člověk dávno nevěří tomu, k čemu se oficiálně hlásí, ale

je citově přivázan k názorům, o kterých veřejně nechce ani slyšet.

Zcela jiným byl Francis David. Jako biskup reformované církve kalvinské neustrnul, ale jeho duch pátral po nových pravdách. Seznámil se s Biandratou a s myšlenkami unitářskými. Když vše náležitě promyslel, všechno srovnal a uvážil, viděl, že nemůže dále být kalvinistou. Nemohl kázati a zastávati něco, čemu nevěřil. Rozhodnul se tedy, že z kalvinské církve vystoupí, což také učinil. Stal se pak unitářským duchovním. Začal opět jako prostý hlasatel unitářských zásad. S neobyčejnou houževnatostí a nadšením šířil mezi lidmi to, o čem byl přesvědčen, že vede k životu vyššímu.

Ale i zde dosáhnul takového obdivu a uznání, že lid jej jednohlasně volil za biskupa. Stal se tedy po třetí biskupem, tentokráte unitářským. (V Sedmíhradsku na rozdíl od ostatních unitářů používají, iako kdysi čeští bratři, titulu biskup).

Unitářství se velmi šířilo. V jediné generaci bylo organisováno na 500 náboženských obcí. V této době Jan Sigmund usedl na knížecí trůn, jako panovník sedmíhradský. Každý věděl, že je unitářem. Katolíci, luteráni a kalvinisté se strachy třásli, co se asi bude s nimi díti. Byli si až příliš vědomi, jak unitáře pronásledovali, když sami měli moc v svých rukou. Předpokládali tedy, že unitáři budou jednati právě tak, jak jednali oni a jak by vždy jednali.

Unitáři ukázali opravdu svoji pravou barvu. Jenže tato byla docela jiná, než si katolíci a evangelíci mysleli. Měli sice právo oplatit nyní všechno. Mohli se pomstít jak katolíkům, tak luteránům a kalvinistům. Mohli jim konfiskovati statky, uvěznit jejich vůdce a znemožňovat jejich práci. Byli by jen dělali to, co unitářům po dlouhou dobu činili jak katolíci, tak evangelíci.

Unitáři však na slavném sněmu v Torda roku 1568 se přičinili, aby byl vydán unitářským knížetem Janem Sigmundem zákon, podle něhož všechna stávající náboženství v Sedmíhradsku byla úplně rovnoprávná. Ani o jednu výsadu více si unitáři neodhlasovali.

Uvážíme-li, že v té době se v orthodoxních náboženských táborech modlili, aby se dostali k moci a považovali se za ochránce Ježíšových zásad, když pronásledovali kacíře, nemůžeme dost oceniti, že unitáři v době své největší moci šířili zásadu velkého náboženského vůdce Ježíše, který říkal: „Milujte i nepřátele své.“

Dějiny církví křesťanských, jak katolických tak evangelických bohužel jsou zbroceny krví. Můžeme být hrdi na to, že v unitářských dějinách není jediného případu, který by byl skvrnou na jejich štítě.

KDE ZŮSTALO KŘESŤANSTVÍ?

V poslední době nápadně často objevují se v novinách a časopisech všech možných oborů články, které mají nám představovati první vlaštovky, ovšem ne hlásající jaro, ale předzvěst budoucí války. Je v nich naprosto přesně popisován způsob, jakým má být budoucí válka kulturních národů vedena. Jsou vyjmenovány nejučinnější způsoby, jak v několika málo hodinách je možno vyhubiti obyvatelstvo velkých měst nebo celých krajů do posledního člověka. Hrozí se chemickou válkou, válkou ve vzduchu, bakteriemi, otravnými plyny; to už dnes bezpečně víme, co na nás chystají, ale což teprve věci, o kterých ví jen zasvěcené kruhy? Jen Němci sami chlubí se, že mají 32 otravných plynů vyzkoušeno, v Anglii v Portenu je výzkumná stanice pro podobné pokusy na zvířatech, Japonci předvádějí celému světu nejnovější technické možnosti vyzbrojení atd.

Po přečtení knihy o hrůzách budoucí války s otravnými plyny, měl jsem tak dokonale zkaženou náladu v pomyslení, čeho jsou lidé schopni lidem udělat, že jsem dostal chuť přecíst si něco o zvířatech. Začal jsem s knihou o kočkách dnes a v minulosti. A v té jsem našel podivný obrázek z roku 1535. Na tomto starém obrázku je namalována kočka, která má na sobě připnuté něco podobného bombě. Byl to námět německého důstojníka, jak by se mohlo ve válce použití otravných plynů, které by zvířata roznášela do nepřátelských řad. Pod tím starým obrázkem však je výstraha: „Tohoto způsobu nebudiž užíváno proti křesťanům!“

Jaký pokrok učinili křesťanští národové od oné doby! Mohou s aeroplánů řízených se země vrhati na celé obyvatelstvo velkých měst plynové bomby, které je všechny usmrtí v několika hodinách.

Je zvláštní, kam se poděla vysoká kultura, kterou se nepřestáváme chlubit jeden před druhým? Vždyť je dost příležitosti, je-li nutno dát průchod onomu pudu ničivosti a bojovnosti, aby se obrátil ve směr, kde by byl skutečně vítaným a užitečným! Vždyť jsou celé krajiny, které jsou zamořeny jedovatým hmyzem nebo bakteriemi, které, když by byly tohoto zlořádu zbaveny, mohly by sloužiti tisícům jako nový domov. To by byl skutek hodný křesťanských národů.

UMĚNÍ A MRAVNOST.

Jak často je umění na štíru s mravností, ukazuje nám velmi dobře ku příkladu v Praze právě promítaný film „Tři mušketýři“. Ve filmu je také tenhle obrázek: Skupina mušketýrů dostane se do hádky s kardinálovými gardisty. Tu mají příležitost k příjemné zábavě. Na obou stranách tasí se kordy k souboji. Mušketýři v souboji pohodlně zapíchnou gardisty, pak jejich mrtvá těla naházejí na hromadu, nabodnou klobouky poražených na své kordy a za zpěvu míří do hospody, kde jsou pak oslavováni jako hrdinové. Podobné momenty střídají se celým filmem.

A tohle se servíruje obecnstvu a stejně tak mládeži jako umělecké dílo. Inteligentní člověk, který má i jen špetku citu musí si před takovým „uměním“ odplivnout. Považme, že taková díla, kde zabíjení člověka je podáváno jako hrdinství a krásný čin, se dává a doporučuje, zvláště v literatuře, jako ušlechtilá četba pro mládež. A najdou se i obránci takového umění, kteří říkají, že bez vražd a tragedií by umělci a básníci nemohli tvořit nesmrtelná díla. Je to duch středověké výchovy v nás hluboko zakořeněný, který stejným způsobem chválí chudobu a bídu jen proto, aby se mohly konati skutky milosrdenství.

Mnohá tak zvaná umělecká díla, ať filmová či literární, zakládají se jen na tom, jak krásně nebo méně krásně zabít člověka. Snad někteří namítnou, že taková „Mušketýři“ a podobné kusy jsou obrazem tehdejších mravů. Pak je to věc historie, která má poučovat, ne však děj zkrašlovat a činit z něj zábavu. Umění, má-li být opravdovým uměním, musí být kladným prvkem a má cele sloužit životu. Podávání a řešení problémů negativních patří historii, hospodářství, vědám sociálním a jiným, nikoliv však umění a zábavě.

RŠ.

NOVÉ VYDÁNÍ WHO'S WHO IN AMERICA.

Každým rokem vychází v Americe publikace Who's who in America (Kdo je kdo v Americe), ve které najdete jména a krátký životopis vynikajících Američanů. Jsou tu jména všech, kteří se přičinili o budování kulturního amerického života.

Orthodoxní církevníci nemají tuto knihu rádi, neboť ona také ukazuje, z jakého náboženského prostředí tito lidé přicházejí. Co zvláště nemohou snést je fakt, že unitáři, jedna z nejmenších náboženských skupin, vychovali plných 55% těchto vynikajících lidí. Právě proto, že v unitářství je položen takový důraz na osobnost, na otevřenou mysl a na neúnavné hledání pravdy, není ani jinak možné, než aby tyto snahy a tento způsob náboženského života se neprojevil i v životě veřejném.

MEDITACE.

Soustřeďujeme svoji mysl na úkoly nejsvětější, na výchovu šťastnějších a silnějších charakterů, zdravějších a harmoničtějších synů a dcer. Každý z nás si uvědomuje, že může něčím přispěti na oltář lidstva a boží, když svému nebo jinému dítěti věnuje trochu víc pozornosti, trochu víc lásky, trochu víc chviliek a přátelských pohledů.

Jsmo vděčni prozřetelnosti za vše dobré, co jsme až dosud mohli vykonati jak v Nedělní škole tak v rodinách, ale současně si uvědomujeme, že jsou tu dosud jen náběhy k tomu, co je před námi.

Budiž našim svatým předsevzetím, že každému dítěti, které přijde do sféry naší práce, poskytneme co nejvíc podnětů a příležitostí k rozvinutí všech dobrých vlastností a k naučení se žiti radostně, krásně a vítězně.

Uvědomujeme si také, že nejen chceme dítě učit, ale že se budeme i my učit až do smrti, že v zrcadle dětského života budeme znovu zkoumati svůj vlastní život a k němu přidávati více těch dětských upřímností a drobných radostí, bratrského soucítění a rychlého zapominání slz a strachů, jeho důvěry v dnešek a zítřek, jeho pohotovost vždy se usmívat a odpouštět.

R. W. Emerson:

DUCH.

Kdo nejvíce přemýšlí o oné nevyslovitelné podstatě, kterou nazýváme Duchem, dovede o ní nejméně říci. Můžeme zajisté předvídati Boha v hrubých a takorba cizích jevech hmotných, ale jakmile se pokusíme ho definovati a popsat, i řeč i myšlenka nás opustí, a my nevíme, kudy kam. Ta podstata nechce býti sdělována v poučkách; ale když člověk se jí pokoril rozumem, nejvznešenější službou přírody jest býti zjevením Boha. Příroda je ústrojí, kterým všeobsahující duch mluví k jednotlivci a pokouší se přivesti ho zpět k sobě.

Pozorujeme-li Ducha, vidíme, že dosavadní zkoumání naše neobsahují ještě celého obvodu lidského. Musíme přidati ještě některé příbuzné myšlenky.

*

Ale, když sledující neviditelné kroky myšlení, se otážíme. Odkud je hmota? a Kam směřuje? mnohé pravdy vystupují ze zátiší vědomí. Poznáváme, že to nejvyšší je stále přítomno v duši lidské; že ona vznešená, všeobsáhlá podstata, která není moudrostí ani láskou, ani krásou, ani mocí, nýbrž vším najednou, je to, proč všechny věci existují a skrze co existují; že duch tvoří; že za přírodou a v přírodě je duch; že působí na nás jednotný a nesložitý ne zvenčí, t. j. v prostoru a čase, ale duševně nebo skrze nás samé: proto duch, t. j. Nejvyšší Bytost, nestaví přírody okolo nás, nýbrž skrze nás, jako život stromu žene nové výhonky a listy starými póry. Jako rostlina na zemi, tak člověk spočívá na prsou Boha; je živěn jistými jeho zřídly a ssaje dle své potřeby nevyčerpatelnou sílu. Kdo může klásti meze možnostem člověka? Až člověk jednou vystoupí výše a bude mu dovoleno zírati na absolutní spravedlnost a pravdu, uvidíme, že má přístup k celé myslí Stvořitelově, že je sám tvůrcem v konečném.

CO NOVÉHO VE SVOBODNÉM BRATRSTVÍ?

Denně se něco děje, často v horečném a překotném chvatu a přece se neděje než udržování a šíření započatého. Z té mnohotvárné, drobné práce a z těch pravidelných velkých shromáždění a čilé Nedělní školy, vyvstávají na obzoru mé mysle dvě události, z nichž každá má svůj zvláštní význam. — Předně třeba vyzdvihnouti neúnavnou snahu naší sestry Roubalové-Horské v Kladně, přispěti nějak, aby v našich nových varhanách také hodně kladenských tónů zaznívalo. K tomu účelu napsala novou divadelní hru, nevím už kolikátou, která byla s velkým úspěchem sehrána v kladenském divadle a výtěžek z reprisy je určen ve prospěch varhan.

Druhá událost na téže linii a k témuž účelu byla zaznamenána pod heslem »Čapkův veselý večírek« a byla pořádána v sobotu 11. března v Čapkově síni. Finanční výtěžek byl velmi slušný, doufáme však, že výtěžek duševní jej převyšoval. Šlo o to, aby každý účastník z té naší české příslovecné strnulosti a škrobenosti, zamračenosti a upjatosti, co nejdokonaleji se vymanil a s myslí uvolněnou oddal se po několik hodin veselé náladě.

Hned při vstupu každý velký i malý, každý smíšek i člověk vážný byl korunován, nikoli na krále, ale na kandidáta všeobecné veselosti. A když je dobrá vůle, zlato lze nahraditi papírem, přijde na to, jak mnoho se za co dostane. Celou slavnost zahájila nově utvořená Čapkova filharmonie. Byla to nejmodernější hudba po způsobu moderního malířství, a naprosto individuální. Jen zasvěcení uhádli na první tón, co se hraje. Že tam vystupoval Voskoveček a Werišek, že se objevila v jedinečném, orientálním tanci plzeňská Salome, to vše byly jen začátky hmotných úsměvů vděčného obecenstva. Zlatým hřebem byla nemožně sestárlá babička, která procesem nejmodernější omlazovací metody se proměnila v půvabnou dívenku a sklízela netajený obdiv a od mnohých i závist.

K nejveselejším účastníkům a účinkujícím zároveň přidružila se vážná sestra Čapková. A k nejzajímavějším epizodkám možno připočítat, když se po ní známí ptali, kde je? mezi tím, co ona v prostínech šatech venkovské ženy uváděla po prvé svou naivní dcerušku do zábavy.

Málem bych byl zapomněl na nezapomenutelné a virtuosně nemotorné vystoupení mladých umělců »baletního« souboru. Od prvního vykročení sklízeli salvy potlesku a místo obyčejných květín, byly jim házeny celé kytice úsměvů k nohám. A co říci o skvělých výkonech našeho konferenciéra bratra Störzera, o bujarém temperamentu br. Wolfa, o metamorfosách br. Hašpla, o provazolezci a jeho impresariu a o všech ostatních? — Inu byl to opravdu veselý večírek, na kterém kdo se nezasmál, ten už musel být opravdu zamrzlý a zakejslý až do morku v kostech. A toho zpěvu nejen oné slavné filharmonie, ale všech účastníků! A prosím — to nejzvláštnější na konec — dalo se to čistém vše v ovzduší, bez kouře a alkoholu. Ukázalo se, že je možno být veselým a zpívat i jindy a jinak, než v kostele při poutních melodiích, neb v hospodě při pijáckých. Jsou doby zlé, je krise, která napíná každý nerv k prasknutí — a právě proto je potřebí aspoň někdy nervy uvolnit a jemné vnitřní blány zmaširovat vibracemi smíchu a dobré nálady.

ZÁLOŽNA »UNITARIA«,

zapsané společenstvo s ručením obmezeným v Praze I.,

zve své členy na I. výroční

řádnu valnou hromadu,

*jež se bude konati v neděli dne 23. dubna 1933 o 9. hod. dopol.
v ústředí čl. unitářů v Praze I., Karlova ul. 8, s tímto pořadem:*

1. Čtení zápisu o mimořádné valné hromadě, konané dne 27. září 1932, schválení jeho i usnesení na této mim. val. hromadě odhlasovaných,
2. zpráva ředitelství o činnosti záložny v r. 1932,
3. zpráva dozorčí rady o revisi účtů a stavu záložny za r. 1932,
4. volba dvou členů do představenstva a dvou členů do dozorčí rady,
5. návrh ředitelství o tom, jak naložit se správním přebytkem,
6. volné návrhy.

Nesejde-li se k této valné hromadě potřebný počet členů, koná se valná hromada s tímž programem o hodinu později na témže místě, bez ohledu na počet přítomných a zastoupených členů.

Výroční účty vyloženy jsou v místnostech záložny členům k nahlédnutí.

PŘEDSTAVENSTVO ZÁLOŽNY.

Všimněte si letáčku přiloženého do tohoto čísla všem pražským odběratelům. Je to letáček firmy Ant. Palán, obchod sukny.

Nákladem Svobodného bratrství. — Tiskem vlastního závodu.